

PARALLEL KORPUS UCHUN O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARI PAREMIYALARI BAZASINI TUZISH TAMOYILLARI

Nurullayeva Oydin Nazirjon qizi,
Katta o‘qituvchi
TAFU

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘zbek va ingliz tillari paremiyalarining parallel elektron bazasini yaratishning nazariy va amaliy tamoyillari yoritilgan. Tadqiqotda paremiya tushunchasining mazmun doirasi aniqlanib, o‘zbek tilidagi maqol, matal, hikmatli so‘z kabi birliklar hamda ingliz tilidagi proverb va saying tipidagi ifodalarning o‘zaro munosabati qiyosiy jihatdan ko‘rib chiqilgan. Parallel elektron bazaga birliklarni tanlash va kiritishda saralash, semantik, struktur, pragmatik, lingvomadaniy hamda annotatsion mezonlarning muhimligi asoslangan. Shuningdek, paremiya juftliklarini yagona identifikator asosida bog‘lash, ularning ekvivalentlik darajalarini belgilash, variantlarini va qo‘llanish kontekstlarini qayd etish zarurligi ko‘rsatib berilgan. Maqolada o‘zbek va ingliz tillari paremiyalarining parallel elektron bazasi uchun ko‘p maydonli tavsif modelini qo‘llash maqsadga muvofiqligi asoslanadi. Tadqiqot natijalari qiyosiy paremiologiya, tarjimashunoslik, leksikografiya va korpus lingvistikasi uchun ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: *paremiya, maqol, matal, hikmatli so‘z, parallel elektron baza, parallel korpus, ekvivalentlik, semantik mezon, struktur mezon, pragmatik mezon, lingvomadaniy mezon, annotatsiya, qiyosiy paremiologiya, korpus lingvistikasi.*

Abstract. This article discusses the theoretical and practical principles of creating a parallel electronic database of Uzbek and English paremias. The study defines the scope of the notion of paremia and comparatively examines the relationship between such units as maqol, matal, and hikmatli so‘z in Uzbek and proverb- and saying-type expressions in English. It substantiates the importance of selection, semantic, structural, pragmatic, linguocultural, and annotation-based criteria in choosing and entering units into a parallel electronic database. The article

also highlights the necessity of linking paremic pairs through a unified identifier, indicating their degree of equivalence, and recording their variants and contexts of use. It argues for the relevance of applying a multi-field descriptive model to the parallel electronic database of Uzbek and English paremias. The results of the study are of scholarly and practical significance for comparative paremiology, translation studies, lexicography, and corpus linguistics.

Keywords: *paremia, proverb, saying, parallel electronic database, parallel corpus, equivalence, semantic criterion, structural criterion, pragmatic criterion, linguocultural criterion, annotation, comparative paremiology, corpus linguistics.*

Tilshunoslikda paremiya xalqning ko‘p asrlik tajribasi, kundalik kuzatuvlari va baholash mezonlarini ixcham, barqaror va obrazli shaklda ifodalovchi birlik sifatida talqin qilinadi. Shu bois u faqat og‘zaki ijod hodisasi emas, balki tilning semantik, pragmatik va lingvomadaniy qatlamlarini birlashtiruvchi murakkab birlikdir. Paremiologiya bo‘yicha umumlashtiruvchi manbalarda ham paremiya, avvalo, xalqona donolikni ifodalovchi barqaror birikma sifatida tushuntiriladi, zamonaviy tadqiqotlarda esa bunday birliklarni real qo‘llanish materiallari asosida kuzatish zarurligi alohida ta’kidlanadi [3:18].

O‘zbek tilshunosligida paremiya atamasi ko‘pincha keng qamrovda qo‘llanadi. Ya’ni u maqol, matal, hikmatli so‘z kabi tayyor va barqaror ifodalarni umumlashtiruvchi nom vazifasini bajaradi. Biroq ilmiy aniqlik nuqtayi nazaridan bu qatlamdagi barcha birliklarning tabiati bir xil emas. Maqol, odatda, tugallangan hukmni bildiradi, umumlashgan xulosa beradi va mustaqil qo‘llana oladi, matal esa ko‘proq ishora, kinoya yoki obrazli baho xarakteriga ega bo‘lib, har doim ham to‘liq hukm shaklida kelmaydi. Shuning uchun parallel elektron baza yaratishda paremiya atamasini umumiy nom sifatida saqlagan holda, uning markaziga maqol tipidagi birliklarni qo‘yish maqsadga muvofiqdir. Bu yondashuv birliklarni tanlash va juftlashda metodik aniqlik beradi.

Ingliz paremiologik an'anasida ham o'xshash farqlanish mavjud. Ilmiy manbalarda *proverb*, ya'ni maqol odatda “gapga teng”, tugallangan fikrni ifodalovchi va umumlashgan tajriba yoki qadriyat hukmini beruvchi barqaror birlik sifatida tavsiflanadi. Lukkert aynan shu jihatni alohida ko'rsatib, proverblarni “*sentence-equivalent*” birliklar qatorida sharhlaydi. *Saying* termini esa ko'proq kengroq nom bo'lib, ba'zan proverbni ham qamrab oladi, ba'zan esa to'liq hukmga yetmagan, sharh yoki baho tusidagi tayyor ifodalarni anglatadi [7:36]. Shundan kelib chiqadiki, ingliz tilidagi proverb bilan o'zbek tilidagi maqol o'rtasida tipologik yaqinlik sayingga nisbatan kuchliroqdir.

Mazkur farqlanish amaliy jihatdan ham muhimdir. Chunki parallel elektron bazaga kiritiladigan birlikning mustaqil nutqiy qiymati, grammatik yaxlitligi va umumlashma ifodalash xususiyati aniq bo'lishi kerak. Agar bu belgilarga ega bo'lmagan har qanday tayyor ifoda bir qatlamga kiritilsa, baza ichki jihatdan notekis bo'lib qoladi. Shu sababli tadqiqotda paremiya umumiy kategoriya sifatida qabul qilinadi, ammo uning markaziy qatlami sifatida *maqol* – *proverb* turidagi tugallangan hukm birliklari olinadi, matal va saying tipidagi birliklar esa shu qatlamga yaqin, biroq ikkilamchi birliklar sifatida qaraladi. Bunday yondashuv keyingi bosqichda semantik, pragmatik va lingvomadaniy moslikni aniqroq belgilash imkonini beradi [3:20].

O'zbek va ingliz tillaridagi maqol – proverb juftliklarini qiyoslash shuni ko'rsatadiki, ikki tilda ham ayrim paremiyalar mazmuniy yadro va nutqiy vazifa jihatidan yaqinlashadi. Masalan, «*All is not gold that glitters*»ga o'zbek tilida «*Yaltiroq narsa oltin bo'lavermaydi*», «*As you sow, shall you mow*» ga esa «*Arpa ekkan arpa olar, bug'doy ekkan bug'doy olar*» birikmalari muqobil tarzda berilgan. Bu birliklar shaklan aynan bir xil bo'lmasa-da, umumlashtirilgan hukm va vazifasi jihatidan mos keladi. Ular parallel bazani shakllantirishda maqol – proverb qatlamining tayanch materiali bo'la oladi.

O'zbek va ingliz tillari paremiyalarining parallel elektron bazasini yaratishda asosiy muammo – qaysi birliklarni bazaga kiritish va ularni qanday mezon asosida o'zaro bog'lash masalasidir. Paremiya oddiy lug'aviy birlik emas, balki mazmun, obraz, nutqiy vazifa va madaniy qatlamni birlashtirgan barqaror ifodadir. Shu sababli bunday birliklarni parallel bazaga joylashtirishda faqat tashqi o'xshashlikka yoki erkin tarjimaga tayanish yetarli emas. Tarjima korpuslari haqidagi ishlarda ham parallel resurslar, avvalo, ekvivalentlarni topish, ularni tizimlashtirish va qidiruvga qulay shaklda berish uchun xizmat qilishi ta'kidlanadi [1:140].

Parallel elektron bazaga birliklarni kiritish kamida olti tayanch mezonga tayanishi kerak: saralash mezon, semantik mezon, struktur mezon, pragmatik mezon, lingvomadaniy mezon va annotatsion mezon. Ana shu mezonlar birgalikda qo'llangandagina paremiya juftliklari ilmiy jihatdan asosli shakllanadi. Korpusga tayangan zamonaviy paremiologik izlanishlar ham proverblarni aniqlashda birlikning real qo'llanishi, shakliy barqarorligi va mazmuniy umumlashmasi muhim ekanini ko'rsatadi [6:150].

Saralash mezoniga ko'ra, bazaga faqat til jamoasida tanilgan, tayyor holda qo'llanadigan va umumlashgan hayotiy xulosa yoki bahoni ifodalovchi paremiyalar kiritilishi kerak. Tasodifiy muallifiy ibora, individual kontekstga qattiq bog'langan ifoda yoki oddiy erkin gap paremiya sifatida bazaga olinmasligi lozim. Shu ma'noda paremiologik to'plamlar, izohli lug'atlar va real matnlardagi namunalarga tayanish muhimdir. Karamatova va Karamatov tuzgan uch tilli to'plamda ingliz, o'zbek va rus maqollarining muqobillari [4] yonma-yon berilishi bunday saralash uchun qulay tayanch material yaratadi.

Semantik mezon parallel bazadagi asosiy mezonlardan biridir. Bunga ko'ra, ikki tildagi birliklar, avvalo, mazmuniy yadrosi jihatidan bir-biriga yaqin bo'lishi kerak. Bunda sirtqi shakl emas, balki paremiya berayotgan umumlashma asos qilib olinadi. Masalan, mehnat, vaqt, sabr, ehtiyotkorlik, halollik yoki oqibat kabi

tushunchalar turli tillarda turli obrazlar orqali ifodalanishi mumkin, ammo ularning hukmiy xulosasi mos tushadi. Lukkert proverblarning aynan umumlashgan tajriba yoki qadriyat hukmini ifodalovchi birlik ekanini ko'rsatadi; bu esa semantik yadro juftlashda bosh mezon bo'lishi kerakligini anglatadi [7:34].

Struktur mezon ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Har doim ham o'zbek va ingliz paremiyasi bir xil sintaktik qolipda bo'lmaydi, biroq ularning qurilish tipi juftlash ishonchligini oshiradi. Qiyos, qarama-qarshilik, sabab-oqibat, shart-natija, parallelizm yoki antiteza asosidagi birliklarni bir-biri bilan qiyoslashda shakliy yaqinlik qo'shimcha dalil vazifasini bajaradi. Korpus tadqiqotlari uchun bu mezon ayniqsa muhim, chunki u materialni faqat mazmuniga ko'ra emas, balki struktur modeliga ko'ra ham guruhlash imkonini beradi [6:155].

Pragmatik mezon paremiya juftliklarini baholashda alohida ahamiyatga ega. Chunki paremiya faqat “nima deyilganini” emas, balki “nima maqsadda aytilganini” ham bildiradi. Ayrim paremiyalar nasihat beradi, ayrimlari ogohlantiradi, ayrimlari vaziyatga baho beradi, ayrimlari esa kinoya yoki tanbeh vazifasini bajaradi. Shu bois semantik jihatdan yaqin ko'ringan ikki birlik pragmatik vazifasi jihatidan mos tushmasa, ularni to'liq muqobil deb bo'lmaydi. Korpusga tayangan tadqiqotlarda proverblarning real matndagi kommunikativ vazifasini aniqlash zarurligi qayta-qayta ta'kidlanadi.

Lingvomadaniy mezon parallel bazaning eng nozik qatlamlaridan biridir. O'zbek va ingliz tillari paremiyalarida bir xil hayotiy xulosa ko'pincha turli madaniy timsollar orqali ifodalanadi. O'zbek tilida mahalla, dehqonchilik, oila, diniy-axloqiy tasavvurlar bilan bog'liq obrazlar faol bo'lsa, ingliz tilida cherkov, savdo, dengizchilik yoki maishiy turmushga oid timsollar ko'proq uchrashi mumkin. Masalan, inglizcha «*Friar preached against stealing and had a goose in his sleeve*» ga o'zbekcha «*Mullani aytganini qil, qilganini qilma*» birligi muqobil sifatida beriladi; bunda obrazlar boshqa-boshqa bo'lsa-da, ijtimoiy baholash va xulosa yaqin

saqlanadi. Xuddi shuningdek, «*Faint heart never won fair lady*» ga «*Uyalgan yigit qizdan quruq qolar*» muqobili berilishi obraz emas, vaziyatning umumiy xulosasi ustun turishini ko'rsatadi.

Annotatsion mezon esa parallel bazani oddiy ro'yxatdan ilmiy resursga aylantiradi. Har bir juftlik faqat matn shaklida emas, balki identifikator, muqobil shakl, ko'chma ma'no, mavzuviy guruh, pragmatik vazifa, lingvomadaniy izoh, variantlar va kontekst kabi tavsif maydonlari orqali ham berilishi lozim. Korpus va tarjima resurslari bo'yicha ishlarda aynan moslashtirish va izchil tavsiflash parallel bazaning asosiy afzalligi sifatida ko'rsatiladi. Bu foydalanuvchiga ma'lum bir paremiya juftligini nafaqat ko'rish, balki uni ma'no, vazifa va qo'llanish nuqtai nazaridan tahlil qilish imkonini beradi.

Mazkur mezonlar asosida parallel bazada ekvivalentlik darajalarini ham alohida ko'rsatish lozim. Amaliy jihatdan to'liq ekvivalent, qisman ekvivalent, funksional muqobil va izohli muqobil turlarini ajratish maqsadga muvofiq. To'liq ekvivalentda semantik yadro va pragmatik vazifa deyarli bir xil bo'ladi; qisman ekvivalentda umumiy xulosa mos tushadi, ammo shakl yoki madaniy qatlamda farq seziladi; funksional muqobilda esa obraz o'zgarsa ham nutqiy vazifa saqlanadi. Tarjima nazariyasida ekvivalentlikning hamisha bir xil darajada bo'lmasligi ko'rsatib o'tilgan bo'lib, bu hol parallel paremiya bazasi uchun ayniqsa dolzarbdir [1:135].

O'zbek va ingliz tillari paremiyalarining parallel elektron bazasini yaratishda birliklarni juftlash ishlari birgina “o'xshash maqol topish” bilan cheklanmaydi. Bu jarayon tanlangan birlikning haqiqiy paremiya ekanini aniqlash, uning mazmuniy yadrosini belgilash, struktur modelini qayd etish, pragmatik vazifasini kuzatish, lingvomadaniy asosini ochish va bularning barchasini izchil tavsiflashni talab etadi. Faqat shunday yondashuvgina parallel bazani oddiy ro'yxatdan qiyosiy

paremiologiya, tarjimashunoslik, leksikografiya va korpus lingvistikasi uchun foydali bo'lgan ilmiy resurs darajasiga ko'taradi [6:158].

Parallel elektron bazani yaratishda birinchi tamoyil *izchil saralash* tamoyilidir. Bunga ko'ra, bazaga kiritilayotgan barcha birliklar avval paremiya sifatida tasdiqlangan bo'lishi, so'ng ichki turlarga ajratilishi kerak. Ya'ni maqol tipidagi tugallangan hukm birliklari asosiy qatlamni tashkil etsa, matal, hikmatli so'z va unga yaqin birliklar alohida belgi bilan qayd etiladi. Bunday tabaqalashtirish bazadagi materialni bir me'yorda ushlab turadi. Agar barcha barqaror birliklar bir qatlamga aralashtirib yuborilsa, qidiruv tizimi ham, qiyosiy tahlil ham chalkashlashadi. Foydalanuvchi yuklagan dissertatsiyada ham frazemalarni korpusga kiritishda ularni mustaqil birlik sifatida ajratish, shakliy va semantik tavsif asosida bir tizimga keltirish zarurligi ko'rsatilgan. Bu prinsip paremiyalar uchun ham to'la tatbiq etilishi mumkin.

Ikkinchi tamoyil *juftliklarni yagona identifikator asosida bog'lash* tamoyilidir. Elektron bazada har bir o'zbekcha paremiya va uning inglizcha muqobili bitta umumiy identifikator ostida berilishi maqsadga muvofiq. Buning afzalligi shundaki, foydalanuvchi qidiruvda bir birlikni topganda, unga aloqador barcha tavsif maydonlari, muqobil variantlar va izohlar bitta tugunda jamlangan bo'ladi. Yuklangan dissertatsiyada ham frazema juftliklarini yagona identifikator bilan bog'lash korpusning asosiy metodik yechimlaridan biri sifatida ko'rsatilgan; bu usul parallel birliklarni bir butun segment sifatida ko'rish va keyinchalik dasturiy qayta ishlashda qulaylik yaratadi. Paremiya bazasida ham ana shu tamoyil qo'llansa, birliklar o'rtasidagi semantik va funksional aloqalar izchil saqlanadi.

Uchinchi tamoyil *ko'p maydonli tavsiflash* tamoyilidir. Parallel elektron baza har bir paremiya juftligini kamida bir necha majburiy maydon asosida tavsiflashi kerak. Bular quyidagilar bo'lishi mumkin: identifikator, o'zbekcha paremiya, inglizcha muqobil, literal tarjima, umumiy ko'chma ma'no, mavzuviy guruh,

grammatik yoki struktur tipi, pragmatik vazifa, lingvomadaniy izoh, ekvivalentlik darajasi, variantlar, manba va kontekst namunasi. Ana shu maydonlar mavjud bo'lgandagina baza oddiy lug'aviy ro'yxatdan ilmiy resursga aylanadi. Ruziyevning parallel korpuslarda paremiyalar tavsifiga doir maqolasida ham proverbs subcorpus, database, source, tagging va format masalalari aynan paremiya resursini ilmiy jihatdan samarali qilish uchun muhim ekani ko'rsatilgan. U bunday resurslarda birliklarning izchil belgilanishi va qidiruvga tayyor shaklda berilishi asosiy talab ekanini qayd etadi [8:240].

To'rtinchi tamoyil *semantik va pragmatik annotatsiya* tamoyilidir. Paremiya faqat matn emas, balki ma'no va vazifadir. Shu bois bazada har bir birlikning semantik guruhi va pragmatik funksiyasi alohida ko'rsatilishi zarur. Masalan, “mehnat”, “vaqt”, “rostlik”, “ehtiyotkorlik”, “do'stlik”, “sabr”, “taqdir”, “odob” kabi mavzuviy guruhlar ajratilishi mumkin. Shuningdek, “nasihat”, “ogohlantirish”, “baholash”, “tasalli”, “tanbeh”, “xulosa” singari pragmatik vazifalar belgilanadi. Bu foydalanuvchiga paremiya ustida faqat tarjima nuqtayi nazaridan emas, balki ma'no va nutqiy vazifa nuqtayi nazaridan ham ishlash imkonini beradi. Korpusga asoslangan proverb tadqiqotlarida ham real qo'llanish va kommunikativ funksiya muhim o'lchov sifatida ko'riladi. Paremiyani faqat shakliga ko'ra qidirish emas, balki uning qanday mazmuniy-suhbat vazifasini bajarishini qayd etish bazaning ilmiy darajasini oshiradi [5:70].

Beshinchi tamoyil *ekvivalentlik darajasini ko'rsatish* tamoyilidir. Parallel bazadagi har bir juftlik bir xil darajada mos bo'lavermaydi. Ba'zi paremiyalar mazmun va vazifa jihatidan deyarli to'liq mos keladi, ayrimlari qisman mos tushadi, ba'zilari esa faqat vazifadosh yoki izohli muqobilga ega bo'ladi. Shu sababli bazada ekvivalentlik darajasi maxsus maydon sifatida ajratilishi kerak. Bu foydalanuvchiga o'zbekcha paremiya ingliz tilida to'liq maqol bilan berilganmi, qisman o'xshash birlik bilanmi yoki faqat tushuntirish orqali ifodalanganmi – shu farqni darhol

anglash imkonini beradi. Tarjima korpuslari haqidagi nazariy ishlarda ham parallel resurslarning muhim foydasi aynan muqobillik darajalarini ochib berish va tarjima qarorlarini tushuntirishdan iborat ekani ta'kidlanadi [1:137].

Oltinchi tamoyil *variantlilikni hisobga olish* tamoyilidir. Paremiya nutqda doim bir xil ko'rinishda uchrayvermaydi. Ayrim hollarda uning qisqargan shakli, ayrim hollarda kengaygan varianti, ba'zan esa muayyan uslubiy moslashgan ko'rinishi qo'llanadi. Shu bois bazada asosiy shakl bilan birga variant shakllar ham qayd etilishi kerak. Bu hol, ayniqsa, qidiruv tizimi uchun muhimdir. Foydalanuvchi paremiya matnining to'liq yoki qisqa shaklini kiritganida, tizim shu birlikning boshqa variantlarini ham ko'rsata olishi kerak. Korpusga tayangan zamonaviy paremiologik ishlarda ham proverbning real nutqdagi variativligi uning tabiiy hayotini ko'rsatadigan omillardan biri sifatida baholanadi [5:78].

Yettinchi tamoyil *kontekst bilan tasdiqlash* tamoyilidir. Elektron baza qanchalik yaxshi tuzilmasin, agar undagi birliklar faqat lug'atlardan olingan bo'lsa, u “muzlatilgan” resurs bo'lib qoladi. Vaholanki, paremiya nutqda yashaydi, ma'lum vaziyatda faol ishlaydi va aynan kontekstda o'z vazifasini ochadi. Shuning uchun imkon qadar har bir paremiya juftligiga kamida bitta real qo'llanish namunasi biriktirilishi zarur. Bu namunalar badiiy matn, publitsistik matn yoki ishonchli paremiologik manbadan olinishi mumkin. Karamatova va Karamatov tuzgan uch tilli maqollar to'plami paremiya juftliklarini dastlabki darajada tanlash uchun qulay manba bo'lsa, keyingi bosqichda ularni real matnlar bilan mustahkamlash elektron bazaning ilmiy salmog'ini oshiradi.

Sakkizinchi tamoyil *ochiq va kengaytiriladigan model* tamoyilidir. O'zbek va ingliz tillari paremiyalarining parallel elektron bazasi yakunlangan va o'zgarmas manba sifatida emas, balki bosqichma-bosqich boyitib boriladigan ochiq resurs sifatida ko'rilishi kerak. Dastlab asosiy tematik guruhlar bo'yicha kichik hajmli baza tuziladi, keyinchalik unga yangi juftliklar, variantlar, kontekstlar, pragmatik izohlar

va madaniy sharhlar qo'shib boriladi. Bunday yondashuv korpus lingvistikasining o'z tabiatiga ham mosdir, chunki korpus resurslari ko'pincha foydalanish davomida boyitiladi, tuzatiladi va takomillashtiriladi. Ruziyevning maqolasida ham parallel paremiya resurslari ixcham ko'rinishda boshlangan bo'lsa-da, ularni keyinchalik ko'p tilli, qidiruvga qulay va o'quv-amaliy jihatdan foydali platformaga aylantirish mumkinligi ko'rsatilgan [8:243].

O'zbek va ingliz tillari paremiyalarining parallel elektron bazasi saralangan, yagona identifikator asosida bog'langan, ko'p maydonli tavsifga ega, semantik-pragmatik annotatsiyalangan, ekvivalentlik darajalari ko'rsatilgan, variantlar va kontekstlar bilan boyitilgan ochiq ilmiy resurs bo'lishi kerak. Ana shunday modelgina paremiya materialini to'liqroq aks ettiradi, tarjima muammolarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Dash N.S. Translation Corpora and Machine Aided Translation // Translation Today. – 2009. – Vol. 6.
2. Dzyadyk Yu.I., Csajbok-Twerefou I. Concepts of Labour and Conduct in Proverbs: A Comparative Study // Linguistics & Polyglot Studies. – 2023. – Vol. 9, № 1. – P. 53–69. – DOI: 10.24833/2410-2423-2023-1-34-53-69.
3. Hrisztova-Gotthardt H., Aleksa Varga M. (eds.) Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. – Berlin; Boston: De Gruyter, 2014. – P. 1–30.
4. Karomatova K.M., Karomatov H.S. Proverbs, Maqollar, Poslovitsi. – Toshkent: Mehnat, 2000. – 400 b.
5. Kashgary A.D. The paradox of translating the untranslatable: Equivalence vs. non-equivalence in translating from Arabic into English // Journal of King Saud University – Languages and Translation. – 2011. – Vol. 23, № 1. – P. 47–57.

6. Kljajevic V., Šarić L. Corpus-Based Investigation of Proverbs: Challenges and New Directions // *Corpus Pragmatics*. – 2025. – Vol. 9. – P. 135–163. – DOI: 10.1007/s41701-024-00181-2.
7. Lückert C. The lexical profile of modern American proverbs: Detecting contextually-predictable keywords in a database of American English proverbs // *Yearbook of Phraseology*. – 2018. – Vol. 9. – P. 31–50. – DOI: 10.1515/phras-2018-0004.
8. Mieder W. Introduction to Paremiology // *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*. – Berlin; Boston: De Gruyter, 2014. – P. 1–24.
9. Muminova N.S. O'zbek va ingliz paremiyalarida “haqiqat” konseptining kognitiv-pragmatik xususiyatlari. Filol. fan. b. fals. dok. (PhD) ...diss. avtoref. – Namangan, 2026. – 55 b.
10. **Norrick N.R.** Subject Area, Terminology, Proverb Definitions, Proverb Features // *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies* / eds. H. Hrisztova-Gotthardt, M. Aleksa Varga. – Berlin; Boston: De Gruyter, 2014. – P. 7–25.
11. Ruziev Kh. B. Description of Paremiology in Parallel Corpora // *ISJ Theoretical & Applied Science*. – 2023. – № 08(124). – P. 239–242.
12. **Steyer K.** Proverbs from a Corpus Linguistic Point of View // *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies* / eds. H. Hrisztova-Gotthardt, M. Aleksa Varga. – Berlin; Boston: De Gruyter, 2014. – P. 206–223.